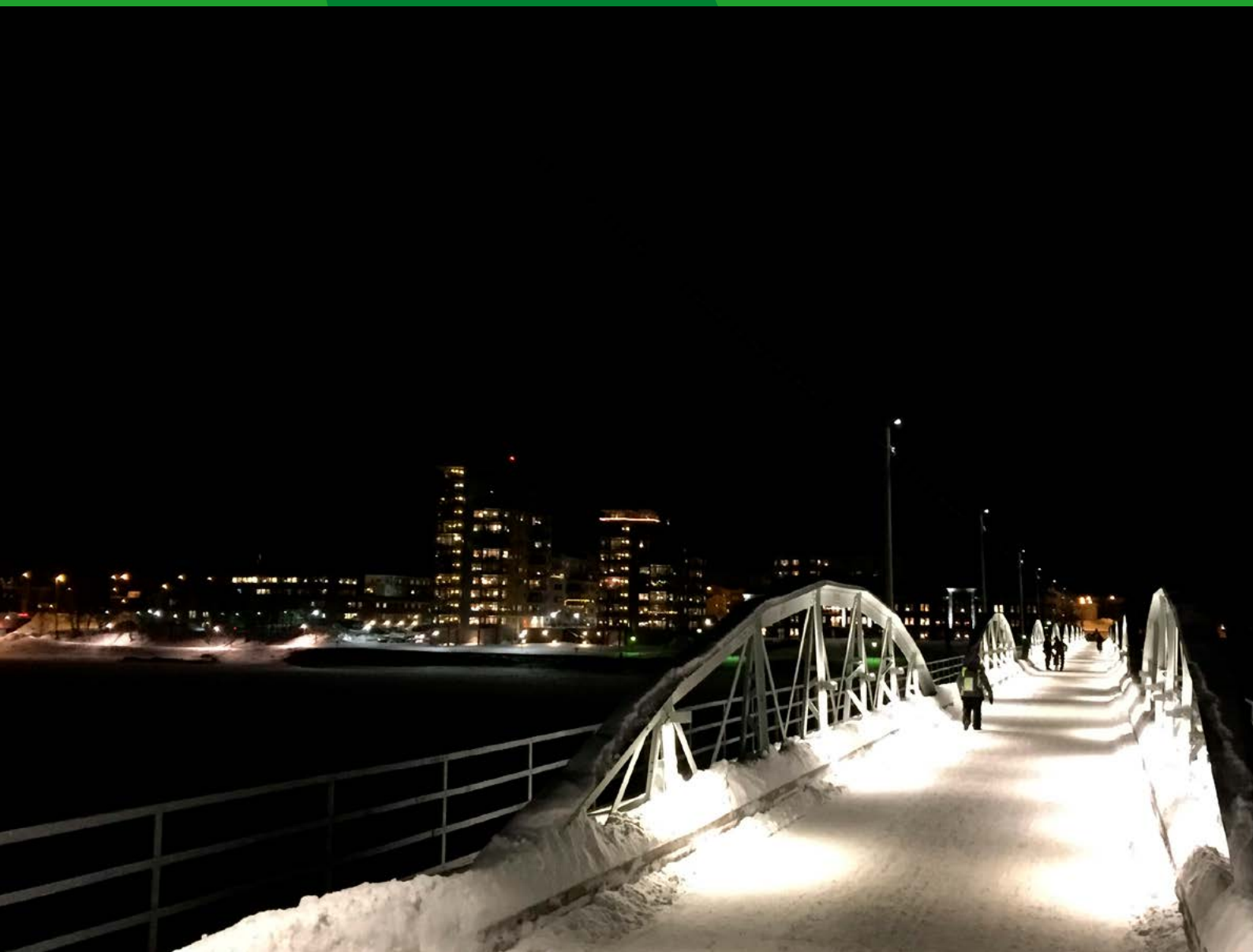

Hedersrelaterat våld och förtryck i Umeå kommun

Aktuell lägesbild och beskrivning av arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, februari 2022.

Besök vår hemsida: umea.se/statistik

Projektledare:

Seth Åberg
Övergripande planering
seth.oberg@umea.se
telefon 090-16 11 96

Analys och text:

Cecilia Ravry
Övergripande planering
cecilia.ravry@umea.se
telefon 090-16 11 89

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Metod	5
3. Vad är hedersrelaterat våld och förtryck?	6
3.1. Definition	6
3.2. Vem drabbas?	7
3.3. Avgränsningar – vad är hedersförtryck och vad är det inte?	9
4. Lägesbild i Umeå	11
4.1. Mörkertal	11
4.2. Socialtjänstens statistik	13
4.3. Polisens statistik	14
4.4. Umeå kommuns folkhälsoundersökningar	15
4.5. Lägesbilden utifrån intervjuunderlaget	19
5. Arbetet med att förebygga, upptäcka och motverka hedersrelaterat våld och förtryck	23
5.1. Förskolan	24
5.2. Grundskolan och gymnasiet	26
5.3. Fritidsgårdar	27
5.4. Socialtjänsten	28
5.5. Samverkanskedjan	29
6. Slutsatser	31
7. Rekommendationer	31
8. Källförteckning	33

1. Inledning

Målet med Umeå kommuns våldsförebyggande arbete, som det uttrycks i *Umeå kommuns handlingsplan mot våld* (Umeå kommun 2019), är att alla invånare ska ha möjlighet att leva ett liv fritt från våld, i enlighet med deras grundläggande mänskliga rättigheter. För att en sådan vision ska kunna bli verklighet krävs en god kunskap om våldets arenor och inre logik. Det förutsätter också ett medvetet, långsiktigt arbete från många olika samhällsaktörer, från polis till socialtjänst och skola, för att förebygga och upptäcka våld, i synnerhet i dess mer dolda former.

Få våldsförformer är mer svårupptäckta än de som faller inom kategorin hedersrelaterat våld och förtryck. Hedersförtryck, det vill säga kollektiv kontroll och begränsningar av främst flickor och kvinnor, baserat på traditionella föreställningar om vikten av oskuld, kyskhet och familjers goda rykte, är ett komplext fenomen som i sina mer extrema former knappast undgår någon. Morden på Pela Atroshi 1999 och Fadime Sahindal 2002 skakade ett helt land. Men hedersrelaterat förtryck är ett kontinuum, en glidande skala som sträcker sig från sådana uppseendeväckande brott som mord ner till vardagliga, mycket mer svårupptäckta begränsningar som att förbjuda en treårig flicka att leka med pojkar på förskolan eller begära obegränsad tillgång till ens tonårings konton på sociala medier för att kontrollera vem de umgås med. Därav svårigheten att alltid upptäcka de som drabbas. Inte minst eftersom benägenheten att söka hjälp är mycket låg bland utsatta barn och vuxna. När man pratar om våld i nära relationer nämner man ofta att det finns ett stort mörkertal, det vill säga att många fall aldrig ens kommer till myndigheternas kännedom. När det gäller hedersrelaterat våld är bedömningen bland specialister att mörkertalet är, om möjligt, ännu större (Socialstyrelsen 2019).

Därav utmaningen att som kommun arbeta med att förebygga och upptäcka hedersrelaterat våld och förtryck. Det kräver inte bara goda kunskaper bland en handfull specialister. Utan det förutsätter även ett kontinuerligt kompetenshöjande arbete riktat mot personal som arbetar i direkt kontakt med de som utsätts. För att mörkertalet ska bli mindre måste även exempelvis lärare, förskolepersonal eller fritidsledare ha tillräckliga kunskaper om hedersrelaterat förtryck för att kunna uppmärksamma de tecken som tyder på en sådan problematik. Av lika stor vikt är god samverkan mellan olika verksamheter, för att undvika missriktade eller feltimade åtgärder.

Gemensam kunskap, kontinuerlig kompetensutveckling och samverkan är viktiga aspekter av det förebyggande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Syftet med denna rapport är därför att ge en samlad bild av läget i Umeå, både vad gäller hedersförtryckets omfattning och utveckling över tid, och de sätt på vilket viktiga verksamheter som skola och socialtjänst aktivt arbetar med att förebygga hedersförtryck och hantera de ärenden som uppstår på bästa möjliga sätt. Ambitionen är att lyfta de bra exempel som finns, belysa återkommande svårigheter, samt att utifrån aktuell forskning och lägesbild föreslå ett antal nya inriktningar för arbetet framöver.

2. Metod

Beskrivningen utgår dels från kvantitativa data, dels från ett antal kvalitativa intervjuer med nyckelpersoner inom olika myndigheter och kommunala verksamheter, som har lång erfarenhet av att arbeta med hedersrelaterade ärenden.

Det kvantitativa underlaget kommer främst från de senaste upplagorna av Umeå kommuns folkhälsoundersökningar Unga20 och Jämlika Liv. Det kompletteras med statistik från Polismyndigheten och socialtjänsten. En av svårigheterna med att försöka mäta omfattningen på det hedersrelaterade våldet och förtrycket är dock att det är ett mångfacetterat och svårångat fenomen, som inte på ett helt tillförlitligt sätt speglas av kvantitativa enkäter (för mer information om svårigheterna med att mäta omfattningen på det hedersrelaterade våldet, se Strindberg 2021). Som vi kommer att se framöver har polisens och socialtjänstens statistik begränsningar, som är kopplade till det sätt på vilket ärenden inkommer och registreras. Därför bör det kvantitativa underlaget främst betraktas som en bit av det större pussel som det är rapportens ambition att lägga.

Det kvalitativa underlaget består av intervjuer med representanter för Umeås Konsultationsforum mot hedersrelaterat våld och förtryck, socialtjänsten, polisen, förskolan, grundskolan (varav tre rektorer), gymnasiet, elevhälsan och Umeå Fritid. Därtill tillkommer en djupintervju med en person som själv växt upp i en hederskontext, och nu arbetar inom en statlig myndighet. Fokus har varit på utsattheten hos barn och unga. Totalt har fjorton personer medverkat. Även om dessa intervjuer av nödvändighet inte är att betrakta som heltäckande bilder av allting som sker inom varje verksamhet så ger de en inte desto mindre en nyanserad bild av hur olika verksamheter arbetar med de här frågorna. De belyser de styrkor och den kompetens som finns att tillgå, men även de återkommande utmaningar som samtliga verksamheter står inför när det gäller att uppmärksamma och hantera hedersärenden.

Den förståelse av heder och av det hedersrelaterade våldets natur som informerar rapporten kommer dels från intervjuer med yrkesspecialister, dels från tidigare undersökningar och forskningsrapporter som bland annat UNG018 (Ghadimi och Gunnarson 2019), *Heder och Samhälle* (Baianstovu et al. 2019), och *Hedersrelaterad problematik i Malmö stads förskolor* (Malmö stad 2021).

3. Vad är hedersrelaterat våld och förtryck?

3.1. Definition

Denna rapport tar avstamp i den nationella definitionen av hedersrelaterat våld och förtryck som ett maktsystem som har sin grund i kulturella föreställningar om kön, makt och sexualitet (Regeringskansliet 2007).

I ett hederssystem är en familjs ära eller heder kopplad till det manliga familjeöverhuvudets förmåga att effektivt kontrollera kvinnliga medlemmars uppförande, och i synnerhet deras sexualitet. Genom att bryta mot kollektivt sanktionerade regler rörande utseende, uppförande, umgänge och i synnerhet val av sexuell partner drar kvinnor "vanära" över familjen som därmed förlorar sitt anseende och goda rykte. En förlust som i ett hederssystem får allvarliga konsekvenser för samtliga medlemmar i den utökade familjen på ett såväl symboliskt som materiellt plan. Deras förlorade status innebär begränsningar i deras framtida val av äktenskapspartner för ogifta medlemmar, och därmed deras möjlighet att gifta in sig i åtråvärda familjer med bra ekonomiskt och socialt kapital. Men det kan även innebära förlust av vänskapsrelationer och av möjligheten att få gynnsamma lån eller ingå affärsavtal.

Värt att notera är att en familjs goda anseende inte enbart skadas av faktiska, bevisade överträdelser utan även av negativa rykten rörande påstådda normbrott. Därför är det av yttersta vikt, i en hederskontext, att ingen familjemedlem försätter sig i situationer som på något sätt skulle kunna misstolkas. Därav förbudet, för ogifta kvinnor, att röra sig i miljöer där de kunde befinna sig ensamma med män som inte tillhör den nära familjen. Som en respondent uttryckte det: "det viktiga är inte vad som görs, men vad som ses".

Små eller stora överträdelser mot de kollektivt sanktionerade reglerna straffas med olika former av fysiskt, psykiskt eller symboliskt våld, ofta i kombination. Det rör sig i en stigande skala från förlust av privilegier och förolämpningar, till knuffar, slag, hot, misshandel, och i sista instans mord. Ofta rör det sig om våldsformer som i Sverige inte är ofta förekommande, som till exempel tvångsklippning eller brännskador. Vid grövre normbrott kan familjens kollektiva ära enbart tvättas genom offentlig bestraffning av de avvikande medlemmarna, en bestraffning som i regel förväntas utföras av manliga familjemedlemmar som fäder, bröder eller kusiner.

Hederssystem kännetecknas av en stark kollektivism, på så sätt att individens frihet att forma sitt eget liv anses underordnat gruppens kollektiva intresse. Därför anses beslut som val av utbildning eller äktenskapspartner inte vara den enskildes sak, utan som strategiska beslut som berör hela släkten och därför tas av familjens överhuvud. Därav den starka kopplingen mellan hedersförtryck och tvångsgifte, och den stora skillnaden mellan hederskontext och det svenska samhället som präglas av en stark individualism.

Just den kollektiva aspekten på hedersförtrycket innebär att det är en våldsform som inte bara hotar individens frihet utan även, i förlängningen, hela samhällets värdegrund. Begränsningar av människors fri- och rättigheter (inklusive deras möjlighet att utöva sin rösträtt) kan ses som ett indirekt ifrågasättande av Sveriges grundlag. Hedersförtryck har en demokratihotande aspekt som är viktig att uppmärksamma, i synnerhet eftersom det finns överlappningar mellan de sociala strukturer som främjar hedersförtryck och de som återfinns i miljöer där det förekommer våldsbejakande islamistisk extremism (se Strindberg 2021 för en analys av dessa kopplingar). På nationell nivå har arbetet med att motverka hedersrelaterat våld och förtryck skärpts på senare tid, bland annat genom introducering av ett nytt brott i brottsbalken, med beteckningen hedersförtryck, en förändring som kommer att träda i kraft i juni 2022 (Regeringskansliet 2021a).

3.2. Vem drabbas?

Eftersom en familjs rykte i en hederskontext främst beror på kvinnors uppförande är flickor och kvinnor i regel mer begränsade i sin personliga frihet än pojkar och män. De utgör också majoriteten av de som söker eller erbjuds hjälp från socialtjänsten eller andra myndigheter.

En stor del av det hedersrelaterade våldet ingår i mäns våld mot kvinnor, och arbetet med att motverka det har starka kopplingar till jämställdhetsarbetet. I regeringens senaste åtgärdsplan för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor ingår flera punkter som specifikt behandlar hedersförtryck (Regeringskansliet 2021b).

Samtidigt är det också viktigt att komma ihåg att hedersförtryck skiljer sig från andra våldsformer som till exempel mäns våld mot kvinnor på det sättet att det inte bara är kvinnor som utsätts, eller män som är förövare. Det komplexa i en hederskontext är att de flesta är både offer och förövare – från bröder som tvingas kontrollera sina systrar till mödrar som utövar fysiskt våld mot sina barn, eller fäder som mot sin vilja förväntas straffa normbrott. Samtidigt är de flesta stödfunktioner utformade för unga kvinnor, vilket kan göra det svårare för till exempel äldre kvinnor, män eller hbtqi-personer att söka och få rätt hjälp, utifrån en normativ och ibland stereotyperad förståelse för vem som drabbas.

Pojkar som lever i en hederskontext kan inte sällan vara svårare att uppmärksamma och fånga upp eftersom de inte lever under lika tydliga begränsningar som sina systrar. Samtidigt måste även de förhålla sig till förväntningar rörande uppförande och livsval. I synnerhet förväntas de kunna försörja en familj samt på sikt ingå heterosexuella äktenskap och bilda familj. De förväntas också leva upp till en normativ och inte sällan macho-betonad syn på maskulinitet.

En stor andel av de som drabbas av hedersrelaterat våld och förtryck är barn, som därmed inte får tillgång till de rättigheter som är deras enligt FNs Barnkonvention. I många fall känner de inte ens till att de har dessa rättigheter, och därför är det viktigt att Barnkonventionen lyfts i undervisningen, och att samhället visar på handlingskraft när barns rättigheter inte beaktas.

Som Baianstovu et al. påpekar är det också viktigt att anta ett intersektionellt perspektiv på hedersvåld, det vill säga en medvetenhet om att människor inte lever i liknande omständigheter, utan har olika identiteter, förmågor, status och tillgång till kulturellt, socialt och ekonomiskt kapital (2019, 63). Det innebär att de inte heller kommer att drabbas på samma sätt av hedersvåld, och att de insatser som sätts in måste vara utformade så att de kan möta olika gruppers behov. Till exempel finns det specifika problem kopplade till personer med funktionsnedsättningar som lever i en hederskontext. Inte sällan begränsas deras rätt till stöd och deras förutsättningar för självständighet eftersom de närstående som anlitas som assistenter inte fullt ut kan tillgodose deras behov, eller försvårar kontakten med resten av samhället. Ett sådant beroende kan också öka personers sårbarhet för övergrepp. Det finns även en problematik kring tvångs gifte kopplat till personer med fysiska eller intellektuella funktionsnedsättningar, eftersom bortgifte av flickor med funktionsnedsättningar, ofta med äldre män, kan vara ett sätt att "gifta bort problemet" (Baianstovu et al. 2019, 136). Det är alltså viktigt att uppmärksamma den här gruppens extra sårbarhet i utbildningar om hedersrelaterat våld, och att det även finns tillgång till stöd som är anpassat efter deras behov.

Även om det är gruppen flickor och kvinnor som mest uppenbart drabbas av hedersrelaterat våld och förtryck kan hedersförtryck beskrivas som ett system som drabbar alla involverade, och där ingen går helt fri.

"Jag skulle inte säga att någon mår riktigt bra i en hederskultur. Man har alltid ett tryck över axlarna för att se bra ut inför andra och alltid ha ett bra rykte. Tjejerna har ingen frihet och pojkarna fostras till att hålla koll på och styra sina systrar. Det är så mycket våld i en hederskultur på olika sätt och på olika nivåer. Det är inte hälsosamt för någon som lever i det."

Myndighetsperson uppvuxen i en hederskontext

3.3. Avgränsningar – vad är hedersförtryck och vad är det inte?

Det är lättare att beskriva hedersförtryckets inre logik, i synnerhet i dess mest renodlade former, än att avgöra var gränserna går för vad som bör anses vara hedersvåld. Som Baianstovu et al. påpekar i *Heder och samhälle* (2019) råder det en viss oenighet runt gränsdragningar. Till exempel anser många att könsstympning (omskärelse av flickors underliv) är att betrakta som en form av hedersrelaterat våld eftersom ingreppet går ut på att fysiskt begränsa kvinnors sexualitet med utgång från patriarkala normer och värderingar. Dock påpekar andra att könsstympning till skillnad från andra våldshandlingar inte är en bestraffning för ett normbrott varför det borde betraktas som en "skadlig kulturell sedvänja" (enligt FNs kategorisering) snarare än som ett exempel på hedersrelaterat våld.

Det råder även oenighet kring hedersvåldets länkar till specifika kulturer. För många måste hedersförtryck förstås som en väldigt specifik företeelse, direkt sprunget ur släktskapsbaserade välfärds-system som har fäste i länder där offentliga alternativ saknas. Därmed har de en tydlig koppling till vissa etniska och nationella gemenskaper, som det är viktigt att vara medveten om. Det här synsättet är vanligt förekommande i de intervjuer som gjorts inom ramen för rapporten: "det här problemet finns ju inte överallt, utan det är koncentrerat till Mellanöstern, till en del länder i Afrika, Sydamerika och bort mot Asien". Enligt den här uppfattningen är det fel att se hedersförtrycket som en universell företeelse som förekommer i alla kulturer inklusive den svenska, eftersom en sådan breddning av begreppet riskerar att urvattna det och därmed grumla problembilden av vad hedersförtryck egentligen innebär (Baianstovu et al. 2019, 245).

Andra utgår tvärtom från en mycket bredare och mer generell uppfattning av vad hedersförtryck är (Baianstovu et al., 2019, 35). Enligt det här synsättet går det att återfinna liknande dynamiker i många olika sociala gemenskaper, inklusive i Sverige. Exempel som nämns är allt från sekter eller kriminella gäng till kontrollerande föräldrar med psykisk ohälsa, eller familjer i den ekonomiska eliten. Hedersförtryck blir därmed ett problem som på inget sätt går att begränsa till de grupper i befolkningen som har utländsk bakgrund. Det här synsättet framkom också i intervjuerna: "Man måste prata om heder på många olika plan. Jag upplever att det finns heder i svennebanan-familjerna också. Bara man säger ordet hederskultur så tänker man per automatik muslim, känner jag. Jag tror inte att det stämmer".

Den senare ståndpunkt kan också förstås som en reaktion mot det som Baianstovu et al. kallar *kulturalisering*, det vill säga tendensen att använda hedersrelaterat våld och förtryck som "en allmän, svepande och därför stereotyp beskrivning av problem kopplade till invandring" (2019, 34). Risken är att alla missförhållanden som sker i kontexter som anses som osvenska då automatiskt tolkas som hedersförtryck, medan liknande företeelser i etniskt svenska familjer skulle kategoriseras som till exempel mäns våld mot kvinnor eller barnfridsbrott – eller överhuvudtaget inte betraktas som ett problem. Värderingar eller beteenden som anses positiva i vissa kontexter kan på grund av stereotypa föreställningar tolkas som tecken på hedersförtryck i andra.

”Vi har ganska lätt att benämna det hederskultur om en invandrantjej ska gå hem efter skolan för att blir otrygga. Då blir det en hederskultur, medan om en svensk tjej ska göra det så är det för att dom bryr sig. Eller såhär. Om jag frågar min son: vad gör ni? Vem är med? När kommer ni hem? Då är det: men vilken bra förälder, som bryr sig! Men om en invandrare gör det, då har dom kontroll. Alltså...”

Fritidsledare

Oavsett hur man själv väljer att avgränsa och förstå termen hedersförtryck bör man vara medveten om att det finns olika tolkningar av vad begreppet står för, och att man därför inte sällan pratar om olika saker i samtal om heder, vilket dels kan leda till icke-konstruktiva debatter, dels kan försvåra det konkreta arbetet med att uppmärksamma och motverka hedersrelaterat våld.

Det är tydligt att själva begreppet ”heder” inte uppfattas som neutralt, utan som både laddat och polariserande. Vilket i sig är ett problem, eftersom det leder till en sorts beröringskräck, som förhindrar samtal och även kan påverka det konkreta arbetet med att förebygga eller uppmärksamma förtryck. Till exempel kan den kulturalisering som ibland präglar mediadebatter om heder leda till en ovilja att överhuvudtaget arbeta med hedersfrågor, eftersom man anser att det leder till en orättvis särbehandling av muslimer. Men det kan också innebära att personer i personalen inte vågar agera på misstankar om hedersvåld utan att vara 100 procent säkra, eftersom de annars är rädda att ta fel och att anklagas för att vara rasister. I båda fallen kan effekten bli ett än större mörkertal, och att barn som skulle behöva hjälp inte uppmärksammas.

Det positiva är att det samtidigt finns det en grundläggande enighet, som var mycket tydlig även bland våra respondenter, att inget barn, någonstans, ska behöva växa upp med våld, utan att varje fall av hedersförtryck är ett fall för mycket. Det finns alltså en stadig grund att bygga vidare på när det gäller arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck i Umeå.

4. Lägesbild i Umeå

4.1. Mörkertal

Att på ett tillförlitligt sätt avgöra omfattningen på det hedersrelaterade våld och förtryck som förekommer i Umeå kommun är svårt. Först för att de fall som faktiskt kommer till skolans, socialtjänstens eller polisens kännedom antagligen bara representerar en del av den totala utsattheten. Den samlade bedömningen är att hedersrelaterat våld kännetecknas av ett stort mörkertal (Socialstyrelsen 2019). Många av de som utsätts uppmärksammas inte eller söker ingen hjälp.

Det beror delvis på att de som drabbas har växt upp och har socialiserats in i den värdegrund som hedersförtryck utgår ifrån. Trots att de regelbundet utsätts för psykiskt eller fysiskt våld betraktar många inte sig själva som utsatta. Även de som gör det söker sällan hjälp, eftersom de är väl införstådda med att de därmed riskerar att förlora hela sin familj, antingen för att de själva måste komma i skydd, eller för att de i och med att de bryter den tystnadskultur som karakteriserar hederskontexter förskjuts av sin familj.

Hedersrelaterat våld är också svårt att uppmärksamma utifrån, i synnerhet när det rör sig om kvinnor som sällan lämnar hemmet. Barn vistas i skolmiljön dagtid, men där kan deras utsatthet lätt gå obemärkt eftersom de själva aktivt döljer den. Vissa kan bli stökiga och utåtagerande när de når skolmiljön, som ett sätt att "testa sina vingar" som en respondent uttryckte det, och få utlopp den egna viljan som de inte kan uttrycka hemma. Men de flesta drar inte uppmärksamhet till sig eftersom de i regel är skötsamma och inte sällan lägger ner mycket tid och energi på sina studier. I en annan respondents ord: "det är ju flickor – och några pojkar, men för det mesta rör det sig om flickor – där man till det yttre har svårt att se bekymmer. Där finns inte det som man traditionellt brukar anmäla. De slår ju inte sönder inredningen". I regel är barnen väl medvetna om att de hemförhållanden de lever under inte tillhör normen. Därför ljuger de ofta om hur de har det, dels av skam, dels för att uppmärksamhet kan leda till negativa konsekvenser i form av bestraffning hemifrån, eller att socialtjänsten kopplas in. En risk som den respondent som själv varit utsatt berättade att hon ständigt var medveten om som barn.

"Man fick ju ljuga väldigt mycket, det fick man. För att inte riskera att berätta för någon hur mina föräldrar verkligen var. Det var mycket både psykiskt och fysiskt våld hemma. Den fysiska misshandeln är ett sätt att skrämja. Jag visste att det skulle få konsekvenser om jag berättade. Jag visste också att då riskerade socialtjänsten att komma in, och ta mig från mina föräldrar. Sen så var det ju lite skam i det också."

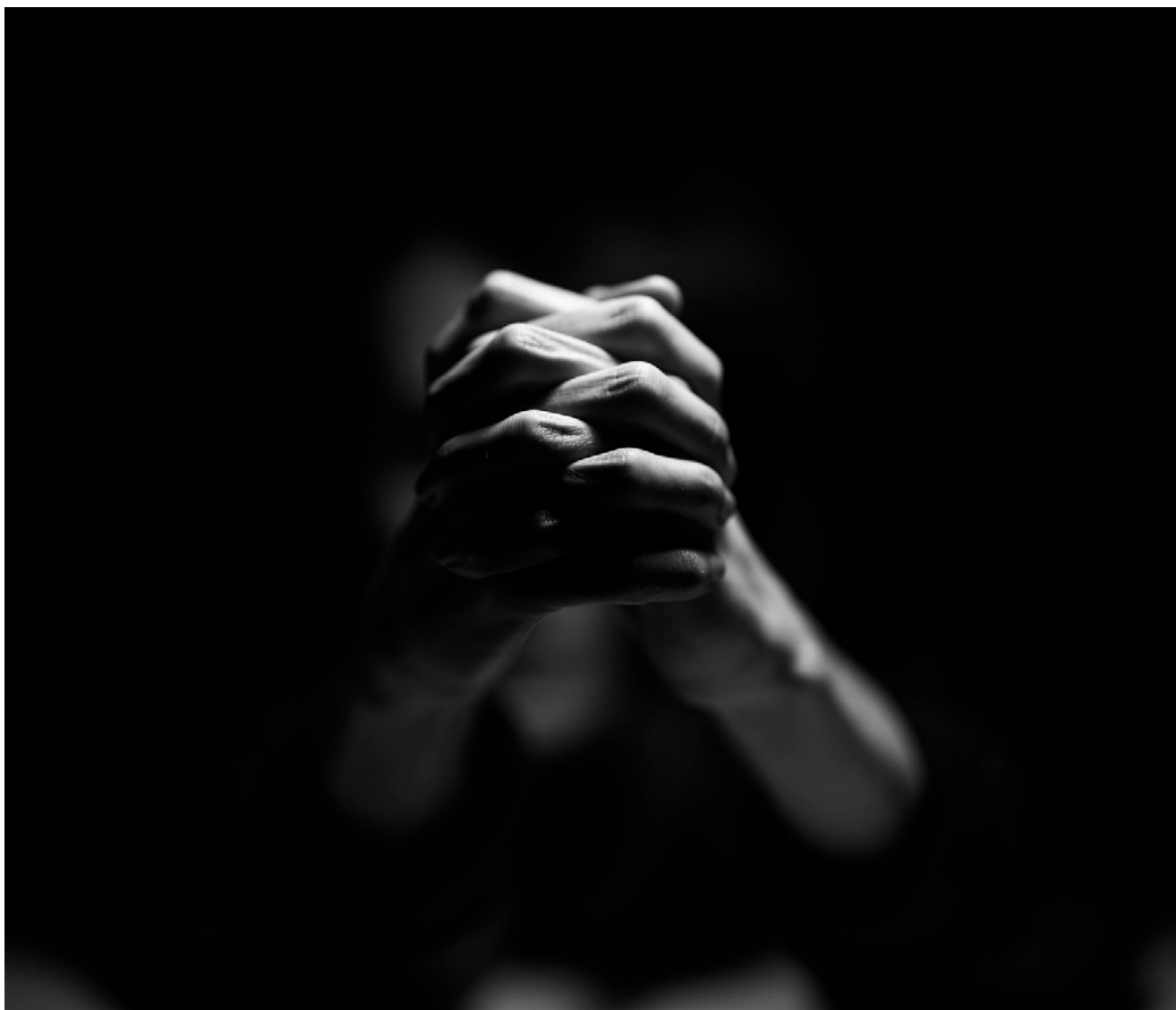
Myndighetsperson uppvuxen i en hederskontext

Alla misstänkta fall av hedersförtryck som uppmärksammas i skolmiljö når inte heller socialtjänsten. Dels för att skolan i första instans ofta väljer att inleda en dialog med eleven och dess vårdnadshavare, för att se om det på så sätt går att få till en förändring (utom givetvis i de fall där det finns en konkret hotbild eller en oro om till exempel bortförrel). En annan anledning att vissa fall inte kommuniceras till socialtjänsten är att det ibland finns en oro, bland skolpersonal, att ett sådant steg kan leda till felaktiga insatser och därmed förvärra elevens utsatthet.

”Det är en balansgång för oss hela tiden i skolan. Vi har en anmälningsskyldighet, en anmälningsplikt, men samtidigt har vi ett ärende just nu där jag känner att om det inte finns personal på socialtjänsten som har kunskap om heder som tar emot ärendet, då kan det tas emot på ett sätt som inte blir bra.”

Rektor

Alla fall av hedersförtryck uppmärksammas alltså inte. Bland de fall som gör det går inte alla vidare, per automatik, till socialtjänsten. Därmed syns de inte heller i socialtjänstens statistik, vilket bidrar till mörkertalet.

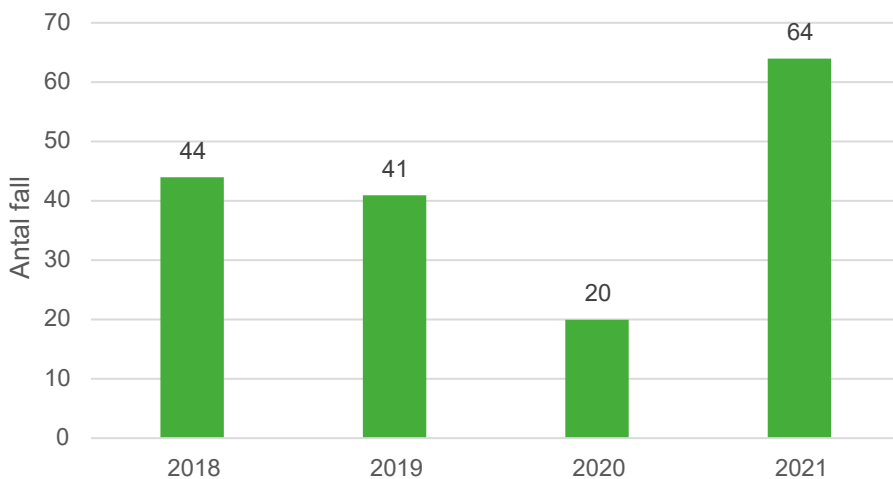

4.2. Socialtjänstens statistik

Ett mått på det hedersrelaterade våldets omfattning är just antalet inkomna ärenden som av socialtjänsten bedöms vara hedersrelaterade. Men utifrån den data som finns tillgänglig i socialtjänstens verksamhetssystem är det svårt att dra några säkra slutsatser om våldets omfattning, eller i vilken riktning utvecklingen går. Mellan 2018 och 2020 sjönk det årliga antalet aktualiseringar som registrerats som hedersrelaterade (eller som risk för giftermål) från 44 till 20, för att sedan återigen stiga under 2021, till 64 ärenden.

Aktualiseringar gällande hedersvåld

Källa: Socialtjänsten

Vad de här variationerna kan bero på är oklart. Man skulle kunna tolka siffrorna som att det hedersrelaterade våldet först minskat i omfattning, för att sedan tvärt ta fart igen 2021 – men att så skulle vara fallet är inte sannolikt. Framst för att det finns en bred uppfattning, bland de personer vi intervjuat, att den här statistiken inte är att betrakta som ett perfekt mått på hedersvåldets omfattning. De speglar bara antalet ärenden som av handläggare aktualiserats som hedersrelaterade.

Det innebär att det först och främst finns ett mörkertal att ta hänsyn till, som kan vara omfattande. Många ärenden anmäls aldrig till socialtjänsten, vilket innebär att datan inte speglar vad som sker, utan snarare vad som fångas. Även de som kommer in identifieras inte alltid som hedersrelaterade av de handläggare som tar emot dem. Många olika sorters våld kan visa sig vara hedersvåld, men utan att i aktualiseringsfasen alltid kopplas till heder. Därmed händer det ofta att ärenden som senare identifieras som hedersrelaterade inledningsvis kan få en annan rubricering, vilket innebär att de då inte syns i aktualiseringsstatistiken.

Sådana rubriceringsproblem skulle kunna förklara de låga siffrorna för 2018-2020. Även uppgången 2021 skulle kunna tolkas som ett tecken på bättre handhavande, och inte nödvändigtvis som en ökande omfattning av hedersvåld. En respondent nämnde att det på senare tid skett ett internt förbättringsarbete inom socialtjänsten, kopplat bland annat till rubriceringar och verksamhetsystemet.

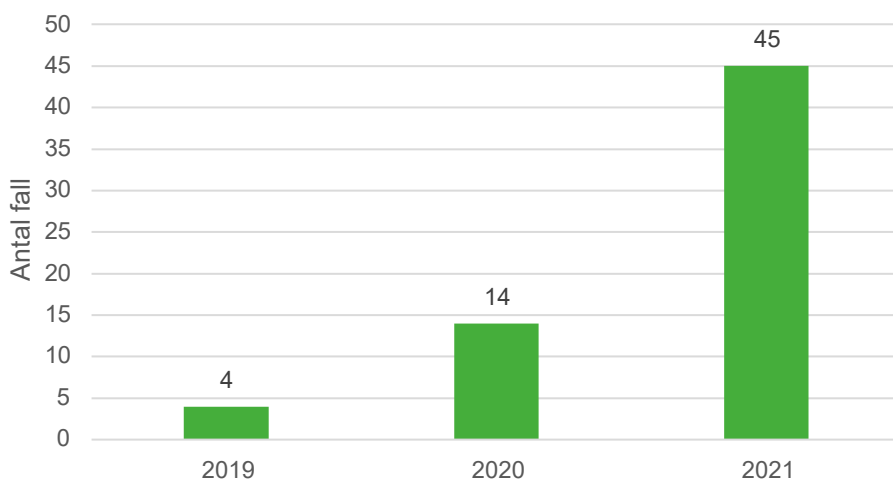
Det är även bra att ha i åtanke att det inte bara är de hedersrelaterade aktualiseringarna som ökat under denna period, utan även det totala antalet aktualiseringar. De hedersrelaterade ärendena har inte ökat procentuellt i förhållande till det totala antalet aktualiseringar, även om de ökat i absoluta tal. 2018 stod de för 3,4 procent av samtliga ärenden, 2021 stod de för 2,2 procent.

Sammanfattningsvis kan man säga att det inte är möjligt att med säkerhet fastställa varför utvecklingen av aktualiserade ärenden ser ut som den gör, vilket i sin tur gör det svårt att dra några slutsatser om det hedersrelaterade våldet och förtryckets omfattning och utveckling över tid.

4.3. Polisens statistik

Polisens statistik på det här området har en annorlunda utvecklingskurva jämfört med socialtjänstens data. Vid första ögonkastet verkar siffrorna peka på en brant ökning av antalet anmälda hedersbrott i Umeå kommun.

Antal hedersrelaterade brottsanmälningar

Källa: Polisen

Även de här siffrorna är dock att tolka med försiktighet. Först för att de enligt de poliser som intervjuats inte är kvalitetsgranskade. Det är alltså inte säkerställt att alla de fall som anmälts som hedersbrott faktiskt visade sig handla om det i slutändan. För övrigt visar siffrorna bara anmälda brott, inte de fall som först under utredningens gång identifieras som hedersrelaterade, och som alltså inte räknas med här. Antalet ärenden i slutändan kan alltså ha blivit mindre, men även större.

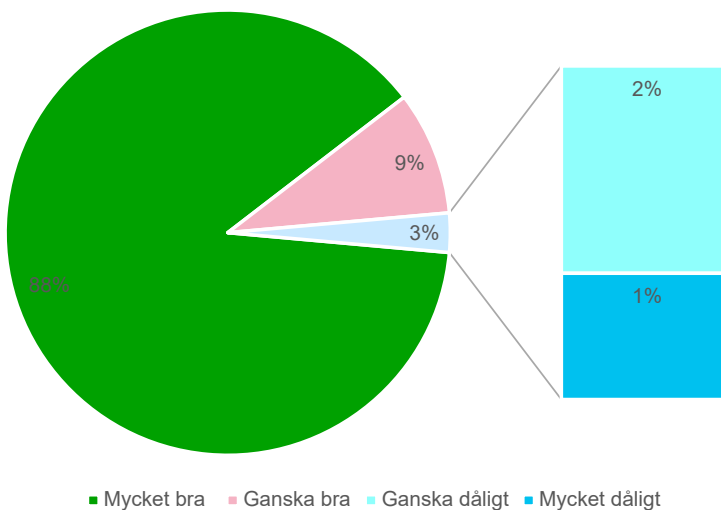
Sedan är den här utvecklingen, enligt polisen, inte nödvändigtvis är att tolka som bevis på ett tilltagande hedersförtryck. Enligt dem är det snarare troligt att ökningen speglar en allt större benägenhet från allmänhetens sida att faktiskt anmäla hedersbrott. Den kan också peka på en större kunskap om hedersvåld hos de som tar emot anmälningarna. Om antalet fall som kommer till polisen ökar på grund av ett sjunkande mörkertal och bättre rubriceringar kan siffrorna på ett sätt ses som en positiv utveckling. Det är alltså svårt, även här, att dra några säkra slutsatser från statistiken som finns att tillgå, som vår respondent från polisen också påpekade.

4.4. Umeå kommuns folkhälsoundersökningar

Vill man ha ett statistiskt mått på det hedersrelaterade förtryckets omfattning kan man också vända sig till kommunens egen data, som samlas in inom ramen för kommunens återkommande folkhälsoundersökningar, *Jämlika Liv* och *Unga*-enkäten.

Jämlika Liv är en enkät som skickas ut till ett urval umebor mellan 16 och 84 år med frågor som rör livsvillkor, levnadsvanor och hälsa. Där finns frågor som inte direkt mäter hedersförtryck, men som ändå ger en indikation av hur brett förekommande vissa åsikter är som också brukar vara vanliga i hederskontexter. På frågan om det är bra att man i Sverige inte kan gifta sig innan man är 18 svarar till exempel 2 procent av de tillfrågade att det är ganska dåligt, och 1 procent att det är mycket dåligt.

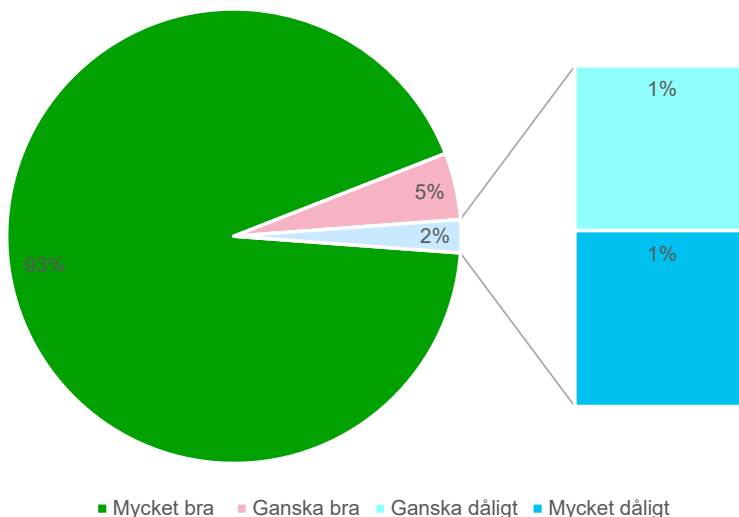
Åsikter om att giftermål under 18 år ej är tillåtet i Sverige.

Källa: Jämlika liv

Det finns även 2 procent av befolkningen som tycker att det är ganska dåligt eller mycket dåligt att man inte får bestämma över andra människors val av levnadspartner.

Åsikter om att det inte är tillåtet att bestämma vem någon annan ska vara tillsammans eller gifta sig med.

Källa: Jämlika liv

Unga-undersökningen riktar sig mot ungdomar i åldern 13–18, med frågor som utgår från kommunens folkhälsomål. Enkäten, som besvaras av alla närvarande elever i de kommunala skolorna och gymnasierna (och även i vissa friskolor), ställer frågor vars syfte är att indirekt mäta hedersförtryck. Frågorna har utvecklats med expertstöd från forskare, som avrått från formuleringar som direkt nämner ordet heder. I stället riktar frågorna in sig på vissa indikatorer som i tidigare forskning (Ghadimi och Gunnarsson 2019) visat sig ha en stark korrelation med utsatthet för hedersvåld: att leva med en oskuldsnorm, och att inte få välja sin egen äktenskapspartner.

I Unga-20 har frågorna formulerats på följande sätt

Finns det följande förväntningar i din familj eller släkt?

- Att pojkar/unga män till exempel en bror ska vänta med sex tills de gifter sig.
- Att flickor/unga kvinnor till exempel ska vänta med sex tills de gifter sig.

Svarsalternativ: stämmer inte alls, stämmer ganska dåligt, stämmer ganska bra, stämmer absolut, vet inte.

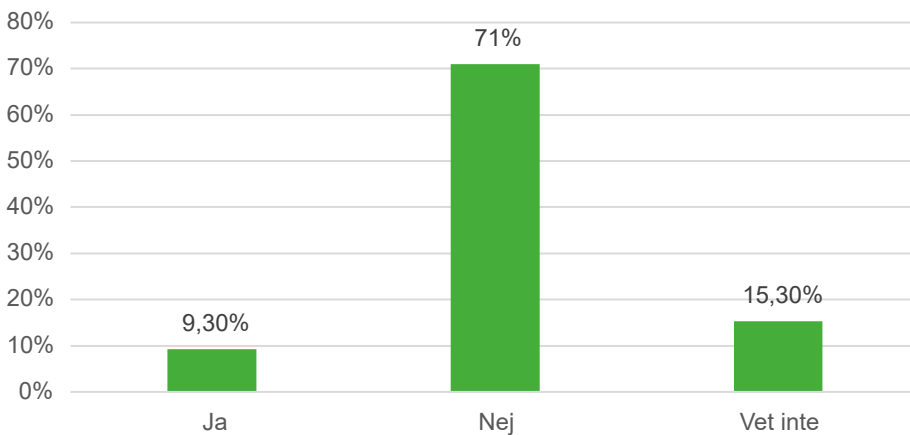
Jag får själv välja vem jag ska gifta mig med/leva tillsammans med som vuxen.

Svarsalternativ: stämmer inte alls, stämmer ganska dåligt, stämmer ganska bra, stämmer absolut, vet inte.

I enkäten anger 9,3 procent av ungdomarna att det finns förväntningar i deras familj eller släkt om att vänta med sex tills man gifter sig, medan 1,7 procent svarar att de inte är helt fria att själva välja levnadspartner.

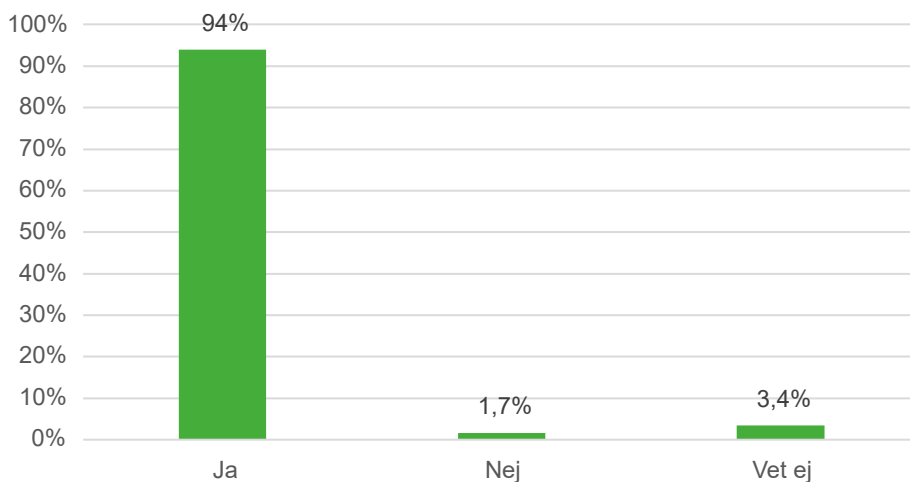

Finns en förväntan från familjen eller släkten att unga ska vänta med sex tills de gifter sig?

Källa: Unga 20

Får du själv bestämma din levnadspartner?

Källa: Unga 20

Den grupp som är av intresse om man vill skatta hur många ungdomar som potentiellt är i riskzonen för hedersförtryck är de som svarat ja på båda frågorna, och som varken får välja levnadspartner, eller vara sexuellt aktiva innan äktenskapet. Detta för att med större säkerhet ringa in de unga som lever med flera av de begränsningar som kännetecknar hederskontext.

Det första man kan konstatera när man använder sig av båda urvalskriterierna är dock att det handlar om en mycket liten grupp som varken får välja levnadspartner eller vara sexuellt aktiva innan äktenskapet. Det är sant av 0,5 procent av alla svarande, alltså sammanlagt 31 personer. Bland dessa är 15 pojkar och 16 flickor. 50 procent har någon form av utomeuropeisk bakgrund, det vill säga att de har åtminstone en förälder född utanför Europa.

Eftersom urvalet är så litet är det svårt att dra några statistiskt säkerställda slutsatser om respondenterna utifrån deras svar på andra enkätfrågor. Men det finns vissa indikationer på att de skiljer sig från övriga ungdomar. Till exempel anger 35 procent av de här ungdomarna (11 personer) att de inte ser ljus på sin framtid, jämfört med 5,3 procent bland alla ungdomar. De känner sig också otryggare i skolan: 10

personer (32,3 procent) av dem uppger att de inte känner sig trygga när de är i skolan, kontra 3,3 procent för alla svarande. De verkar också sakna stöd från övriga vuxenvärlden, då 54,8 procent (17 personer) uppger att de inte har någon som bryr sig om dem utanför familjen, kontra 13,6 procent bland alla ungdomar. Det finns alltså oroande indikationer på att det här är en grupp unga som på olika sätt inte mår bra, samtidigt som urvalet är för begränsat för att dra några säkra slutsatser om mönster.

Hur väl speglar den här statistiken omfattningen på det hedersrelaterade våldet och förtrycket i Umeå? Det är återigen svårt att säga. Om man jämför med Uppsala, där 20 procent av flickorna och 10 procent av pojkarna säger sig leva med en oskuldsnorm, så har Umeå låga siffror. Vilket är positivt om man anser att statistiken speglar de faktiska förhållandena; mindre så om man anser att det även här kan döljas ett stort mörkertal. Till exempel är det svårt att veta hur benägna de unga som växer upp i en hederskontext är att svara öppet på en enkät som förvisso utförs i skolmiljö, men inte desto mindre kan komma att läsas av för dem okända myndigheter. Det kan även finnas fall där unga svarar att de själva får välja levnadspartner, för att de inte än har insett så inte är fallet, eller för att de av sin familj tillåts att välja, men utifrån restriktiva kriterier, som att inte gifta sig utanför sin folkgrupp eller utanför sin religion. Sådana fall fångas då inte upp av frågorna.

Det är alltså svårt, utifrån det kvantitativa underlag som finns att tillgå, att dra några säkra slutsatser om omfattningen eller utvecklingen på det hedersrelaterade våldet i Umeå kommun, även om det ger indikationer, samt en bild av utvecklingen över tid. Varken socialtjänstens, polisens eller kommunens data är ett optimalt mått på hur många invånare som lever i en hederskontext. Att så är fallet hör dessvärre inte till ovanligheterna – som Strindberg poängterar i sin rapport finns det ett "lapptäcke" av olika statistiska mått och definitioner på hedersvåld, som gör att det överlag är mycket svårt att utveckla en säker bild på problemets omfattning (2021, 40). Dels är mörkertal ett stort problem, dels är det svårt att i enkäter formulera frågor som träffsäkert fångar upp de personer som är utsatta. Hedersförtryck är inte bara ett svårdefinierat begrepp, utan även en företeelse som det är svårt att formulera indikatorer för och därmed att mäta på ett tillförlitligt sätt.

Eftersom kvantitativa mått på det hedersrelaterade våldets omfattning i Umeå inte ger en fullständig bild är det värdefullt att kunna komplettera det statistiska underlag som finns med kvalitativa inslag i form av intervjuer med representanter för olika verksamheter.

4.5. Lägesbilden utifrån intervjuunderlaget

Intervjuer har givetvis andra begränsningar än enkätundersökningar. Den bild de ger kan vara mer nyanserad, men den speglar individens perspektiv. Ett perspektiv som mycket väl kan skilja sig från andra personer inom samma organisation eller även samma enhet. Som alla respondenter själv påpekade så sitter de inte på perfekt kunskap om hur mycket hedersrelaterat våld och förtryck som kan förekomma i Umeå. Även i de fall där de dagligen arbetar med hedersrelaterade ärenden handlar det om deras egna bedömningar.

Den bild som växer fram ur intervjuerna är att hedersförtryck onekligen förekommer i Umeå. Det finns exempel av hedersvåld som rör sig längst hela skalan, från frihetsbegränsningar och lågintensivt psykiskt våld till misshandel och mord. Den sistnämnda gränsen passerades redan 1996 med mordet på Sara Abed Ali. Det finns unga och vuxna som lever med dagligt våld, och vars rörelsefrihet och valmöjligheter är starkt begränsade. För en handfull är hotbilden så påtaglig att de måste få skydd. Det handlar dock om enstaka fall, inte om någon omfattande problematik. Men som flera respondenter påpekar så är varje fall av hedersrelaterat våld ett fall för mycket.

Ett problem man snart stöter på när man diskuterar omfattningen på det hedersrelaterade våldet är att alla inte riktigt pratar om samma sak när de skattar hur ofta det förekommer. Den slutsats man når beror på vilken uppfattning man har om vad hedersvåld är och hur det bör avgränsas. De allvarligare, tydligaste fallen skapar ingen debatt: alla vi pratade med var starkt eniga om att alla har rätt till kroppslig integritet, att inte könsstympas, att inte utsättas för våld, att ha ett fritidsliv, och att kunna forma sina egna liv och själva välja utbildning eller äktenskapspartner. När sådant förekommer finns det ingen oenighet om att det rör sig om hedersvåld.

Däremot kommer ens bild av omfattningen av hedersvåldet påverkas av hur mycket man kulturaliserar fenomenet. Om man till exempel anser att slöja hos små barn är ett tecken på troligt hedersförtryck, då har man också tendens att skatta hedersvåldets omfattning som större än om man utgår från en mer begränsad förståelse. Om man däremot ser hedersförtryck som en specifik kulturell dynamik som finns i vissa familjer eller släkter, med tydliga, återkommande egenskaper och som inte är att förstå som en glidande skala, utan som ett on/off fenomen, då blir bedömningen att det inte handlar om ett omfattande samhällsproblem, men som en allvarlig problematik i vissa familjer.

Det finns liknande skillnader i hur man ser på "moralpolisernas" förekomst i Umeå. Termen har förekommit ofta i olika diskussioner efter att specialister från Centrum mot våld beskrivit hur unga flickor från Umeå berättat att för dem okända män utanför Coop på Ersboda offentligt kommenterat deras utseende och även kontaktat deras familjer för att påpeka brister i deras klädsel och uppförande. Vad som gör denna form av sociala kontroll i det offentliga rummet desto allvarigare är att det inte handlar om enstaka företeelser eller specifika individer – här är termen "moralpolis" något missvisande, eftersom det ger intrycket att kontrollen utövas av en handfull personer som utifrån en maktposition kontrollerar andra. Enligt specialisternas bedömningar handlar det snarare om ett strukturellt fenomen, varmed personer från samma etniska grupp återkommande kontrollerar varandra i offentligheten. Det kan vara föräldrar som kommenterar beteendet hos andras barn, eller män i centrum som aggressivt tillrättavisar kvinnor med samma etniska tillhörighet för att de inte bär slöja, eller – något som vållat diskussion på senare tid – barn i skolan som tillrättavisar varandra angående deras val av klädsel, mat eller vänner. Det har kommit signaler från såväl skolan som Centrum mot våld att det här är ett problem.

"Man märker dels att dom retar varandra: "du leker med pojkar, det får man inte göra, du är ingen riktig muslim!" I låga åldrar. Men sen att dom också har kontroll över varandra. "Du gick in på toaletten med den, man får inte gå in på en toalett med en kille!" Alltså så. Det tillhör vardagen."

Rektor

"Jag ser att det finns ett jättestort problem i Umeå med hedersrelaterat våld och förtryck. Det förekommer på en strukturell nivå som är jättesvår att komma åt. Det som är gemensamt för alla jag möter, det är att alla har sagt: jag får alltid kommentarer på stan, när jag syns någonstans, hur jag är klädd, vad jag heter, vad min pappa heter, varför jag är ensamstående. Och det är det lindriga. I andra fall blir de kallade för horor, eller får veta: "du är en skam för oss", och så vidare. Det är 100 procent som har svarat så. Det är ett stort problem. Jag har träffat kvinnor som inte har någon släkt här i Umeå men som ändå är i stort behov av skydd, för att dom utsätts så mycket från sina landsmän."

Socialsekreterare

Utan att ifrågasätta det problematiska i att barn eller vuxna kommenterar varandras utseende eller förehavanden i det offentliga, har vissa respondenter dock påpekat att ett sådant beteende inte nödvändigtvis bör tolkas som ett tecken på omfattande hedersförtryck. Som flera påpekade är ju ömsesidig kontroll ingen ovanlig företeelse bland barn överlag.

”Det händer ju hela tiden bland barn. Och det kan gälla alla möjliga saker. Det kan vara barn som har fått höra från en förälder att lillebror ska ha kvar mössan på ute. Och då kommenterar de om någon i personalen tar av den för att det är varmt just då. Då påminner vi det barnet om att de inte behöver ta ansvar för andra, utan att det är vi fröknar som ska göra det.”

Förskolelärare

”Om det händer? Ja men hela tiden. Alltid. Jag säger typ femtio gånger om dagen hemma till min äldsta: ”du är inte förälder till din syster, det är jag som är förälder”. Jag vill inte bagatellisera frågan, det är inte min mening, men man får inte glömma att det här inte bara handlar om heder.”

Fritidsledare

Det viktiga blir då, enligt den här synpunkten, att ta ”riktiga” fall på hedersförtryck på stort allvar, men att inte dra för stora växlar från kommentarer barn emellan, eftersom det inte nödvändigtvis pekar på någon form av förtryck eller missförhållanden. Samtidigt som man alltid bör påminna barn om att de inte har mandat att tillrättvisa varandra, och inte heller bör ta på sig den sortens ansvar.

När det gäller hedersförtryckets utveckling över tid är signalerna som kommer från intervjuerna att det antagligen inte är ett fenomen som håller på att minska eller bli mindre omfattande än tidigare. I synnerhet från de specialister som arbetar med de mest allvarliga fallen kommer signaler om att utvecklingen går åt fel håll i Umeå.

”Det är en ganska dålig utveckling, skulle jag säga. Man kan ju tänka att det är jag som har blivit bättre på att se och uppmärksamma, eller skolan och socialtjänsten som har blivit bättre på det. Fast jag tror inte det, jag tycker att det har blivit sämre, och värre, och mer. Det lindriga har jag svårt att uttala mig om eftersom det inte kommer till vår kännedom, men när det gäller det extrema så hör vi saker nu som vi aldrig hörde för tio år sen. Det här att kvinnor blir attackerade på stan av män de inte känner. Så var det inte när vi började med de här ungdomarna.”

Socialekreterare

Om man tar den samlade bilden från alla intervjuerna är uppfattningen om en allvarlig, negativ utveckling inte lika enhällig. Flera anmärker snarare på att det alltid förekommer fall av hedersförtryck, men att utvecklingen ”går i vågor” på ett sätt som inte helt går att förklara, men som enligt flera kan vara relaterat till migrationsströmmar.

”När det gäller utvecklingen så vet man ju en sak, och det är att hedersproblem blir mer synliga ju äldre barnen blir, och i synnerhet när de kommer in i puberteten. Så jag undrar om antalet ärenden vi får in också kan vara kopplat till flyktingvågen 2015, för de barnen börjar ju bli stora nu. Men det är bara en gissning.”

Polis

Samma person påpekar dock, återigen, att utvecklingen mot fler fall även kan bero, i slutändan, på en större anmälningsbenägenhet och bättre kunskap hos allmänheten. Just frågan om mörkertal, och hur man bör skatta det hedersförtryck som man tror sig kunna märka men som aldrig anmäls eller blir officiellt konstaterat, är vad som gör det mycket svårt att med säkerhet dra några slutsatser om det hedersrelaterade våldets omfattning och utveckling över tid i Umeå. I stället måste man i stor utsträckning tolka läget utifrån signaler eller indikationer.

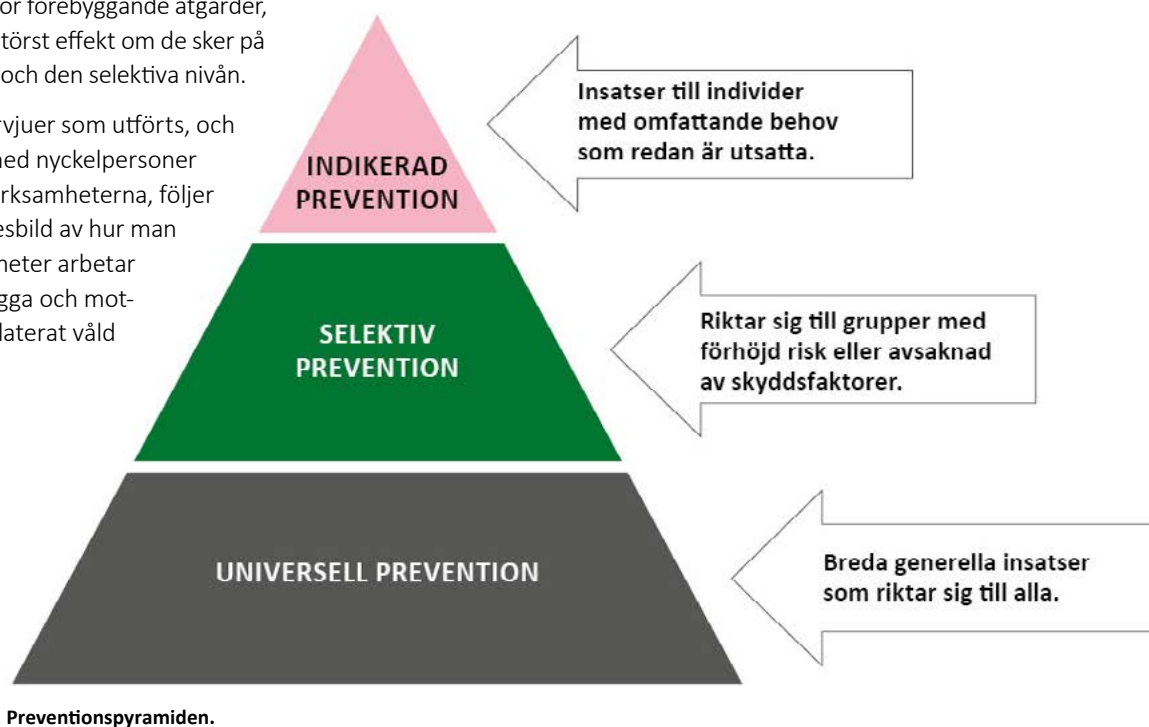
5. Arbetet med att förebygga, upptäcka och motverka hedersrelaterat våld och förtryck

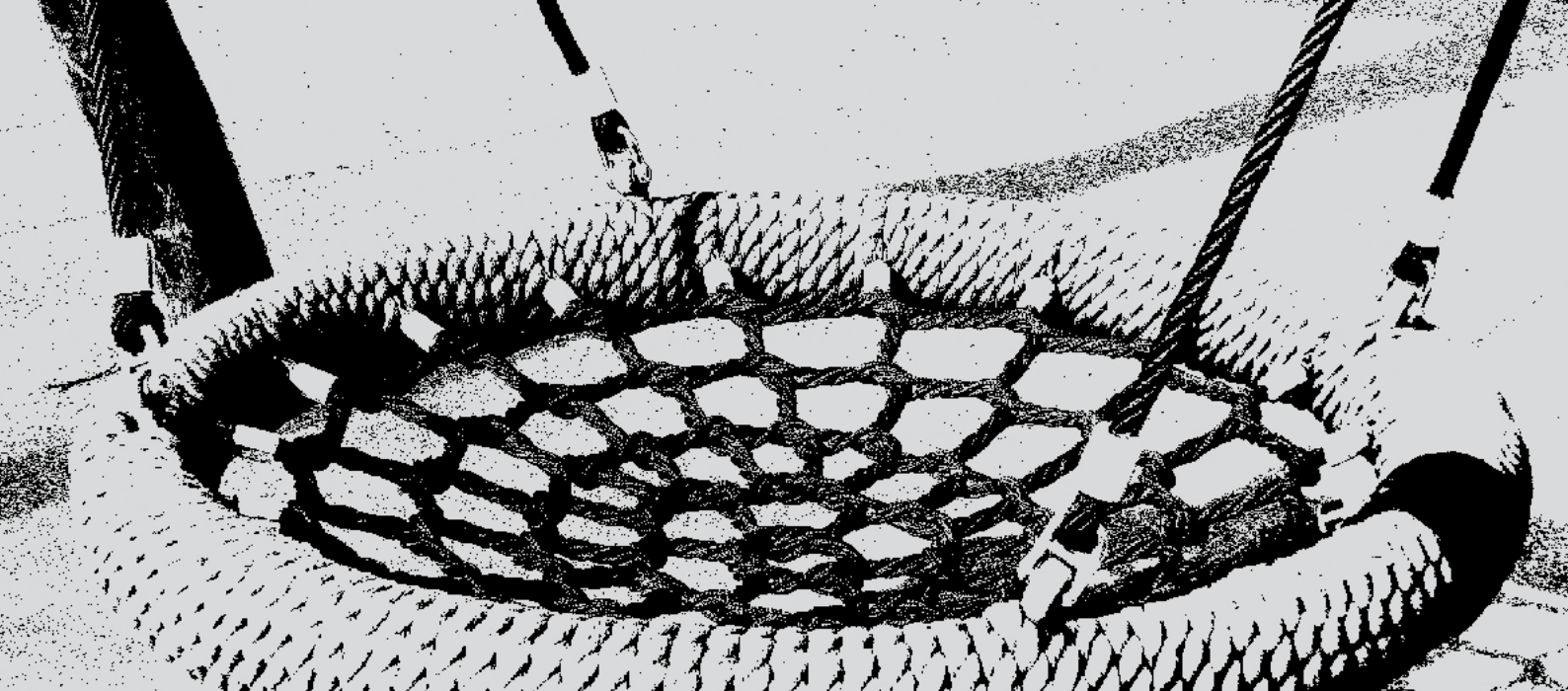
Vad som är lättare att säga med säkerhet är att det inom Umeå pågår ett gediget och långsiktigt arbete med att förebygga, upptäcka och motverka hedersrelaterat våld inom många olika verksamheter. Att förstå vad hedersvåld går ut på, och hur det skiljer sig från andra, mer välkända former av våld, är en viktig kompetens att ha på plats i många olika yrkesgrupper, men i synnerhet bland de som regelbundet möter barn, unga, eller nyanlända från länder där hederskultur är en mer utbredd företeelse. Förskolan, skolan, gymnasiet, fritidsgårdarna, polisen eller socialtjänsten är exempel på organisationer där det är extra angeläget att alltid ha "hedersglasögonen på sig", som flera respondenter uttryckte det.

Av lika stor vikt är att medvetet arbeta med att motverka det hedersrelaterade våldet och förtrycket utifrån de tre olika nivåerna på preventionspyramiden: indikerad prevention, selektiv prevention och universell prevention. Indikerad prevention innebär att man utvecklar individriktade åtgärder för att hjälpa de som redan är utsatta, och inte sällan kräver akuta och långtgående insatser, som placeringar. Selektiv prevention riktar in sig på de som är i riskzonen för att utsättas, eller där man har misstankar om en möjlig förekomst av hedersvåld, vilket kräver specifika åtgärder av såväl förebyggande som motverkande karaktär. Slutligen är det viktigt att inte glömma basen på pyramiden, den universella preventionen, som går ut på att utveckla generella förebyggande insatser, riktade mot större grupper än de som är i riskzonen för att utsättas. Det kan vara alla barnen i en klass, eller samtliga medarbetare inom en verksamhet. Detta för att höja baskompetensen och därmed den allmänna benägenheten att uppmärksamma och anmäla fall av hedersvåld.

Det är viktigt att arbeta på alla tre nivåerna samtidigt, eftersom de universella och selektiva förebyggande åtgärderna på sikt kan bidra till att fler fall uppmärksammas i ett tidigt skede. Därmed finns det också bättre förutsättningar för att arbeta gradvist och långsiktigt med de fall som kräver individriktade åtgärder, vilket ofta leder till bättre utfall. När man väl har nått pyramidens topp finns det ofta inget utrymme kvar för förebyggande åtgärder, utan dessa får störst effekt om de sker på den universella och den selektiva nivån.

Utifrån de intervjuer som utförts, och andra samtal med nyckelpersoner från de olika verksamheterna, följer här en kort lägesbild av hur man i olika verksamheter arbetar med att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

5.1. Förskolan

Att förskolan är en viktig arena i arbetet mot hedersrelaterat våld är en relativt ny insikt om man ser till forskning och policy. Längre fokuserade såväl debatten som det förebyggande arbetet på tonåringar och vuxna, eftersom effekterna av det hedersrelaterade förtrycket då blir mycket tydligare. Så är i synnerhet fallet för unga kvinnor som inte sällan begränsas allvarigare från och med det att de får sin första mens. Det är även i de åldrarna som skillnaden mellan barn som lever med hedersrelaterade begränsningar och de som inte gör det blir som mest tydliga. Att alltid hämtas av en familjemedlem och att ha ett begränsat utrymme för egna livsval är ju inget som uppmärksammas som ovanligt när det gäller förskolebarn, medan det naturligt väcker fler misstankar när det handlar om en tonåring.

Men på senare tid har det förebyggande arbetet i förskolan fått mer uppmärksamhet, av två skäl. Först för att det uppstått ett offentligt samtal om de former hedersförtryck kan ta bland de allra minsta barnen, från förbud att leka med barn av motsatt kön till krav på separata sovtilor till exempel (se till exempel rapporten om hedersrelaterad problematik i Malmö stads förskolor (Malmö 2021)). Sedan för att det i unga åldrar anses finnas ett fönster för att dels uppmärksamma de barn som lever med hedersnormer, dels inleda ett förebyggande arbete. Det är lättare för en nioåring att vara tyst om sina familjeförhållanden och anpassa sig utifrån olika verkligheter i skolan och på hemmaplan än för en tvååring. Samtidigt är också små barn mottagliga för samtal om normer och allas lika värde på ett annat sätt än äldre barn, som redan har börjat integrera att olika regler gäller hemma och i resten av samhället. Därav de uppmaningar som kom fram, i intervjuerna, att också uppmärksamma förskolornas roll.

”Man borde fokusera på förskola och mellanstadiet. Det är där man kan göra skillnad. Många av de vi träffar säger att de inte får ha pojkvän. När vi frågar om föräldrarna sagt det svarar de: ”Nej, jag vet bara att det är så. För när jag började förskolan, då sa min pappa till mig: du ska inte leka med pojkar.” Det börjar redan där. Förskolan har ju en unik möjlighet att verkligen se till att befästa det här med lika värde. Dom har en jätteviktig uppgift, som en motvikt till det man får höra hemma.”

Socialekreterare

Utifrån intervjuerna är bedömningen att förskolorna i Umeå kanske inte har kommit lika långt som skolorna när det gäller det proaktiva, systematiska arbetet med att uppmärksamma hedersrelaterat våld och förtryck. Till skillnad från skolorna finns det ingen gemensam handlingsplan som förklarar hur ärenden ska hanteras inom förskolan, utan det är upp till varje rektor att lägga ut riktlinjer i förskolans plan mot diskriminering och kränkande behandling. På de flesta förskolor förekommer inte heller några kompetenshöjande insatser för personalen med fokus på heder (med undantag för vissa förskolor på Ersboda) Det finns indikationer på att den här problematiken inte är ett tema som ofta lyfts på förskolan. Vid frågan om de hade ett internt arbete kring heder på förskolan svarade en person att han aldrig tidigare hört det ordet nämnas inom förskolans väggar.

Samtidigt finns det tecken på att vissa av de problem som till exempel tas upp i kartläggningen från Malmö också förekommer i Umeå, om än i samma utsträckning. Till exempel förekommer det krav från vårdnadshavare att barn inte ska leka med andra av motsatta kön, att manliga pedagoger inte får byta blöjor, att barn av olika kön inte borde sova ihop, eller att de inte ska involveras i aktiviteter som bryter mot traditionella könsnormer (som att pojkar dansar eller trär halsband).

Det finns dock inga signaler på att hedersrelaterade krav upplevs som ett omfattande problem. Inte för att de nonchaleras, utan snarare för att det upplevs att det redan finns en beredskap för att hantera de här frågorna inom ramen för det pågående värdegrundsarbetet. Till exempel kan ett samtal med vårdnadshavare som inte tycker att deras döttrar ska få leka med pojkar utgå från likabehandlingsplanen snarare än från någon uttalad misstanke om hedersförtryck. Men samtalet äger ändå rum, om än utifrån andra premisser. Därmed kan man säga att även om förskolorna i Umeå inte i någon större utsträckning har någon medveten strategi för att motverka hedersförtryck så sker ändå ett förebyggande arbete i praktiken. Men det hanteras inom ramen för jämställdhetsarbetet, och med läroplanen och Barnkonventionen som grund.

5.2. Grundskolan och gymnasiet

Till skillnad från förskolorna finns det i Umeå kommuns skolor ett uttalat arbete med att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Grunden för det arbetet är den gemensamma handlingsplanen för Umeås grund- och gymnasieskolor, som på ett överskådligt sätt förklarar vad hedersförtryck är, och hur det kan uppmärksammas och förebyggas i skolan (Umeå kommun 2022). Där finns konkreta råd om signaler att vara uppmärksam mot, och vilka steg som bör tas när misstankar uppstår. Handlingsplanen utgör ett gott stöd för personal i hur de bör tänka runt hedersärenden – om den används. Därför är det viktigt att regelbundet medvetandegöra personalen i skolan om handlingsplanen, och skolans riktlinjer när det gäller hedersrelaterat våld. Hur väl det arbetet görs beror mycket på skolans ledning och arbetsrutiner när det gäller att fånga upp hedersrelaterade ärenden.

Den allmänna bilden utifrån intervjuerna är att det i vissa skolor finns bra kompetens och goda rutiner när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck. Det gäller i synnerhet de skolor där sådana ärenden är vanligast förekommande. Där förefaller beredskapen god. Mycket hänger på god kompetens hos rektorer, skolsköterskor och kuratorer, som är nyckelaktörer i arbetet med att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Det är ofta skolsköterskorna och kuratorerna som fångar upp de elever som är i riskzonen för hedersförtryck, bland annat genom de hälsosamtal som äger rum i årskurs 4 och 7, där det ingår frågor som rör våld och möjligheten att bestämma över sitt eget liv. De har även en annan viktig funktion, som är att sprida kunskap och kompetens om de här frågorna till de i personalen som arbetar nära eleverna – som lärare – men som inte i samma utsträckning har fått gå utbildningar i frågorna. Det kan vara genom enskilda samtal, eller regelbundna möten, till exempel Elevhälsoteam där man diskuterar oro gällande vissa elever eller elevgrupper. Då kan andra aktörers kunskap vara till stöd för att tillsammans lägga det ”pussel” som behövs för att se om enskilda misstankar eller oroväckande tecken borde tolkas som något större. Elevhälsopersonalen kan även arbeta med elevgrupper för att prata om teman som sexualitet, samtycke, hälsa eller mänskliga rättigheter, och i de samtalen kan de så frön som senare innebär att elever söker upp dem för enskilda samtal. Rektorer kan också arbeta kompetenshöjande gentemot personalen, genom att rekommendera engagerande och relativt lättlästa böcker om heder (som *Vem har sagt något om kärkek?* (Ali 2021)) eller genom att organisera utbildningar eller gruppsamtal under APT-möten eller uppstartsdagar.

När det gäller hedersrelaterat våld är en viktig aspekt av skolornas arbete, som en respondent tryckte lite extra på, något så enkelt men centralt som goda relationer. Kompetens är viktigt, god beredskap likaså, men det är den tillit som utsatta elever känner till enskilda personer i personalen som gör att de vågar anförtro sig och börja processen att söka hjälp.

”Jag vill tro att genom vårt sätt att jobba nära ungdomar och den goda relation vi har så har vi större chans att upptäcka saker, och att vi får elever som anförtror sig till oss därför att dom litar på oss och tror att vi vill deras bästa, och litar på vår förmåga att kunna hjälpa till. Det är det viktigaste vi gör, och det handlar om allting i skolan. Vi behöver bygga relationer med elever för att kunna upptäcka saker. Det måste vara våran superkraft i skolan, goda relationer.”

Rektor

5.3. Fritidsgårdar

Vikten av goda relationer är också central i det förebyggande arbete som bedrivs på fritidsgårdar. I likhet med förskolan förefaller inte fritidsgårdarna ha någon specifik, gemensam strategi för att fånga upp ärenden kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck. Därav inte sagt, återigen, att barn som utsätts inte uppmärksammas eller erbjuds stöd. Men när det sker hanteras det utifrån värdegrundsarbete kopplat till allas lika värde och mänskliga rättigheter, och med utgång från Umeå Fritids gemensamma rutin Trygg Mötesplats. I skrivandets stund pågår det ett arbete med att uppdatera rutinen, bland annat för att se säkerställa att den är väl anpassad även för hantering av hedersärenden.

Det är utgångspunkten. I intervjuerna påpekades att det egentligen krävs samma uppmärksamhet, lyhördhet för subtila signaler och inbjudande attityd för att komma till rätta med hedersproblematik som för att uppmärksamma andra ärenden.

”Det gäller inte bara heder, utan alla problem. Är det någon som skär sig och har långa ärmor och jag råkar se lite, då kommer jag att hålla ett öga på den personen. Man måste alltid ha på sig kritiska och reflekterande glasögon. Samtidigt som du ska ha en kärlek och en glädje och en värme.”

Fritidsledare

Men det är just relationer och goda samtal som är fritidsgårdens styrka för att förebygga hedersrelaterat våld, eftersom det skapar den tillit som är möjlig för att unga antingen ska våga öppna upp om dåliga hemförhållanden, eller ta till sig när ledarna påpekar att de har problematiska värderingar. Förändringsarbete förutsätter relation.

”Det räcker att det är fel ledare som säger till en ungdom när han skjuter sönder en pingisboll, så tar det flera veckor att bygga upp relationen igen. Men om jag säger det, så är det: all right jag fattar vad du menar. Jag ska inte göra om det. Det är på relationsbas, men också, våga vara den som säger: vänta nu, vad sa du? (...) De som ropar efter mig på stan, det är dom som jag har varit jävligast med och petat ett finger i ögat på och sagt: det här är inte bra.”

Fritidsledare

Onekligen vänder sig fritidsgården inte till de som kanske är mest utsatta, eftersom de ofta inte får besöka ungdomsgården, i synnerhet om de är flickor. Men dels kan de försöka fånga dem genom tjej-kvällar eller annan målgruppsinriktad verksamhet, dels kan de bidra till att lägga ett orospussel, i samtal med skola eller andra aktörer, när de till exempel märker att en flicka slutar dyka upp, eller inte längre får vara med på fritidsaktiviteter.

5.4. Socialtjänsten

Socialtjänsten spelar en absolut central roll när det gäller arbetet mot hedersrelaterat våld. Dels förebyggande, genom att vara hemvist för de specialister som sitter i Konsultationsforum mot hedersrelaterat våld och förtryck, och som regelbundet är ute och föreläser för andra organisationer. Konsultationsforumets funktion är att vara en tvärssektoriell kompetensplattform som andra verksamheter (och även andra delar av socialtjänsten) kan använda sig av för att få stöd och råd i hur de borde hantera ärenden där de hyser misstankar om hedersförtryck. Forumet hade tidigare representation från BUP och Astamottagningen, men nu är de enda externa aktörerna två skolkuratorer. Det pågår dock samtal om en möjlig breddning av konsultationsforumet, bland annat med representation från polisen.

Socialtjänsten tar också emot och arbetar med de fall av hedersrelaterat våld som anmäls till dem. Den kontakten sköts av socialsekreterare, inte av specialister på hedersvåld. Det är en sårbarhet, eftersom arbete på den indikerade nivån också kräver en fördjupad förståelse för hederskontexters inre logik. Något som flera respondenter upplever har varit bristfälligt hos vissa socialsekreterare, vilket lett till feltimade eller felriktade insatser, som inte fallit väl ut.

De allvarligaste fallen leder inte sällan till att de utsatta blir placerade eller kommer till ett skyddat boende. Till skillnad från andra våldsformer finns det få andra vägar att gå när hedersvåldet nått en viss punkt, eftersom både forskning och Centrum mot vålds erfarenhet pekar på att familjecentrerade behandlingar inte har någon reell effekt i familjer som lever med starka hedersnormer. Placeringar bedöms ofta nödvändiga, men är en svår process att lyckas med, i synnerhet utan förberedande samtal och när de som placeras är i låga åldrar. Många utsatta väljer efter ett tag att återvända eller återuppta kontakten med deras familjer. Att kunna arbeta en längre tid med de utsatta för att förbereda placeringar kan dock leda till bättre utfall.

5.5. Samverkanskedjan

För att fall av hedersrelaterat våld ska upptäckas, anmälas och hanteras så väl som möjligt krävs en välfungerande samverkan mellan olika verksamheter. Det förutsätter tillit och kompetens. Ett problem som upplevs av många respondenter är att kompetensen är hög i vissa delar av kedjan, men bristfällig i andra.

Upplevelsen bland respondenterna är att kunskapsnivån när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck alltför ofta är ojämn – dels mellan olika personalgrupper, dels inom personalgrupperna. Inte sällan beror det på ojämn tillgång till utbildning, det vill säga att vissa personalgrupper utbildas men inte andra. När det gäller lärare, till exempel, har alla inte fått samma möjlighet till kompetensutveckling, vilket innebär att den kunskap som finns ofta beror på personligt intresse, eller på att man varit anställd en längre tid och därmed haft större möjlighet att ta del av olika kunskapshöjande insatser som föreläsningar. Kunskapsnivån är också i regel högre i de skolor där fall av hedersrelaterat våld är vanligt förekommande, eftersom en förståelse för den här problematiken då anses mer angelägen, och oftare kommer upp i diskussioner eller under olika interna utbildningar.

Den ojämna kunskapsfördelningen ökar risken att personal inte uppmärksammar de små tecken som sammanlagt borde leda till misstankar om hedersvåld – eller att de inte vågar agera på de misstankar de har. Okunskap och rädsla är de två faktorer som av våra respondenter oftast anges som förklaring för det stora mörkertal som finns runt hedersrelaterat våld.

När det gäller socialsekreterare upplevs deras kunskapsnivå av många respondenter som ojämn, vilket inte är helt förvånande med tanke på den höga personalomsättning som präglar vissa delar av Umeås socialtjänst på senare år, enligt personal inom socialtjänsten. Personal som ofta bytts ut gör det svårare att som verksamhet upprätthålla samma höga kompetensnivå. Problemet är att bristfällig förståelse för hedersvåldets komplexa natur bland de som arbetar riktat mot preventionspyramidens övre delar kan leda till misslyckade insatser, ett problem som bland annat kom upp i intervjuer med rektorer.

”Det är några fall där det inte har gått så bra i dom här placeringarna i socialtjänsten, eller där elever faktiskt försvunnit innan det blivit placeringar, och där det har gått väldigt illa. (...) Ibland, om vi väntar lite för länge, då tappar vi tjejer, och det är bara att säga, det är ett misslyckande, och en sorg och en oro för vad det blev av.”

Rektor

Om ojämna kunskapsnivåer hos skolpersonal kan leda till att fall inte upptäcks, så kan uppfattningen att så är fallet hos socialsekreterare leda till en sämre samverkan mellan skola och socialtjänst, på grund av lägre tillit till deras kompetens att hantera svåra fall. För om det finns en oro kring hur anmälningar kommer att tas emot och hanteras så är många respondenters bedömning att skolan då avvaktar.

Ett annat problem som kan leda till bristande tillit och därmed till färre anmälningar är att socialtjänsten sällan återkopplar tillbaka till anmälaren, på grund av den lagstiftning de har att förhålla sig till. En tystnad som dock kan skapa oro hos skolpersonalen.

”Jag tror att det kan vara att man inte litar på socialtjänsten, på vad dom gör, man får ingen återkoppling. Det är sant, socialtjänsten återkopplar inte så ofta när det gäller heder. Vi har en lagstiftning att förhålla sig till. (...) Så bristande tillit till socialtjänsten är nog ett ganska stort skäl från skolans sida. Man har gjort anmälningar och varit superrolig, och två veckor senare är flickan tillbaka till skolan och säger inte flaska till någon.”

Socialekreterare

Däruv en rekommendation, från samma respondent, att försöka återkoppla så långt det går, i syfte att skapa bättre relationer med skolan. För goda relationer skapar tillit, som i sin tur möjliggör bättre samverkan och därmed ett mindre bortfall av hedersärenden i överlämningen mellan skola och socialtjänst.

Ett annat samverkansproblem som påpekas av flera respondenter är en för låg användning av konsultationsforumet som bollplank och expertstöd. Flera medlemmar anser att den kompetens som där finns att tillgå inte används fullt ut, i synnerhet inte av medarbetare inom socialtjänsten, som de som arbetar med utredningar om barn och unga. En underanvändning som får konsekvenser. Först för att ärenden då löper risken att bli bristfälligt hanterade – vilket i sin tur skadar tilliten till socialtjänsten. Sedan för att det från socialtjänstens håll blir svårare att satsa fler resurser på konsultationsforumet, om det inte används internt i större utsträckning, och om antalet hedersrelaterade anmälningar samtidigt minskar. Vilket i sin tur gör den kompetens som socialtjänsten har på Centrum mot våld sårbar, eftersom den hänger på ett fåtal individer, i stället för att spridas ut bland flera.

Den samlade bedömningen är att brister i kunskap och kompetens hos vissa aktörer på sikt kan leda till ett högre mörkertal, och även till en sämre samverkan mellan olika verksamheter, på grund av bristande tillit. Vilket i sin tur talar för att riktade kompetenshöjande och samverkansstärkande åtgärder skulle kunna förbättra det kommungemensamma arbetet med att förebygga, upptäcka och motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

6. Slutsatser

Rapporten syftar till att ge en aktuell lägesbild och en beskrivning av verksamheternas arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck i Umeå kommun.

De frågor den försöker svara på är: 1. Hur omfattande och allvarlig är problematiken med hedersrelaterat våld och förtryck i Umeå kommun? 2. Motsvarar verksamheternas pågående och planerade insatser den aktuella lägesbilden och är de rimliga och relevanta för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck på ett effektivt sätt?

Slutsatser

Utifrån den första frågan kan två slutsatser dras. Den ena är att mätning av hedersrelaterat våld och förtryck är behäftat med stora mörkertal och att det därför inte är möjligt att ge en exakt lägesbild av problemen. Den andra slutsatsen är att hedersrelaterat våld och förtryck förekommer i Umeå kommun och att det yttrar sig över hela skalan av allvarsgrad. Utifrån befintligt material bedöms omfattningen något lägre än andra svenska städer som gjort liknande kartläggningar. Det finns dock skillnader gällande uppfattningen om omfattning och allvarsgrad, såväl inom som mellan de olika verksamheterna som vi tillfrågat. Problemen finns i hela kommunen, men i olika grad.

7. Rekommendationer

Baserat på den lägesbild och beskrivningen av det pågående arbetet i rapporten föreslås följande åtgärder:

Bibehåll och bygg vidare på det som fungerar

Många verksamheter jobbar både mycket och strukturerat med att på olika sätt motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Det första förslaget är att fortsätta med det som fungerar bra och bygga vidare på det.

- Centrum mot vålds expertfunktion samt Konsultationsforum mot hedersrelaterat våld och förtryck och är en bra kompetensbas för kunskap, kompetens, utbildning, och stöd i dessa frågor.

Utifrån den andra frågan beskrivs i rapporten att verksamheterna arbetar aktivt mot hedersrelaterat våld och förtryck på flera nivåer. Det finns hög kompetens, hög medvetenhet och ett strategiskt arbete inom kommunens verksamheter, men såväl kompetens, medvetenhet och arbete är ojämnt fördelade. Det saknas ofta kommunikation och dialog kring pågående arbete, innehåll i befintliga policydokument, samt medvetenhet om var kompetens kring dessa frågor finns att tillgå. De delar av verksamheter som möter problematiken ofta och i hög grad har också högst kompetens, mest medvetenhet om problemen och arbetar mest aktivt. I rapporten framkommer betydelsen av att uppmärksamma särskilt utsatta grupper och även att motverka problematiken genom insatser i ett tidigt skede. Förebyggande arbete i förskolor är önskvärt, och även ökad kunskap om hur hedersnormer drabbar människor med funktionsnedsättningar, eftersom det är en grupp som tyvärr är extra utsatt när det gäller den här problematiken. Elevhälsa och även regionens ungdomshälsa nämns som viktiga aktörer i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck bland barn och ungdomar.

- De kommunala grundskolornas och gymnasieskolornas handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck ger en bra struktur för dessa verksamheter att motverka hedersrelaterat våld och förtryck.
- Hedersrelaterat våld och förtryck är inte bara en separat våldskategori, utan en kategori som innehåller alla andra typer av våld, som exempelvis fysiskt våld, psykiskt våld, våld mellan ungdomar, försummelse eller våld mot äldre. Därför blir Umeå kommuns övergripande arbete med att upptäcka, förebygga och följa upp det hedersrelaterade våldet tillsammans med andra typer av våld på bred front viktigt för ett effektivt arbete.

Ge verksamheterna i uppdrag att förbättra befintligt mätsystem

- Det är viktigt att fortsätta utvecklingsarbetet med den lokala lägesbilden och mätningar. Det statistiska underlaget vi har att tillgå idag är tvetydigt och innehåller brister. Förutom att förbättra kommunens egna mätningar finns det mycket att vinna genom samverkan just kring mättningsfrågor med Region, polis samt med ideella organisationer som exempelvis Brottsofferjouren och Kvinno- och Tjejjouren.

Konsultationsforumet och dess kompetens och uppdrag bör tydliggöras och synliggöras

- Konsultationsforum mot hedersrelaterat våld och förtryck och deras expertfunktion bör tydliggöras för verksamheterna och synliggöras bättre internt inom kommunen.
- Hedersrelaterat våld och förtryck skadar demokratin och därför bör Konsultationsforum mot våldsbejakande extremism och Konsultationsforum mot hedersrelaterat våld och förtryck även fortsättningsvis överlappa varandra.

Kunskapsnivån inom hedersrelaterat våld och förtryck behöver stärkas inom framför allt socialtjänstens myndighetsutövning

- Kompetens inom hedersrelaterat våld och förtryck behöver stärkas, på flera nivåer, dels för att kompetensen skapar en nödvändig tillit mellan verksamheter och personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, dels för att bristande kunskap kan leda till mycket allvarliga konsekvenser för enskilda individer. Detta är en verksamhetsövergripande fråga där samtliga verksamheter behöver se över kompetensnivån. Kompetensen är ojämn, vilket är allvarligt och innebär att vissa verksamheter därmed har dålig beredskap för att uppmärksamma och agera på hedersrelaterat våld och förtryck. Kompetensfrågor kring hedersrelaterat våld och förtryck behöver vara anpassad för målgruppen och finnas med i verksamheternas egen kompetensförsörjning och rutiner. Kompetensen behöver stärkas för såväl chefer/ledare och medarbetare.
- Kommande utbildningsinsatser och även handlingsplaner bör innehålla aktuell kunskap om särskilt utsatta grupper och hedersrelaterat våld och förtryck. Exempel på särskilt utsatta grupper är personer med funktionsnedsättningar och hbtqi-personer.

- Av särskild vikt är att säkerställa hög kompetens inom socialtjänstens myndighetsutövning och bland socialsekreterarna. Tillit och förtroende i dessa led har stor betydelse i kedjan av insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck. Centrum mot vålds koppling till myndighetsutövningen behöver stärkas och arbetssätt och metoder utvecklas. Socialstyrelsens skrift för att upptäcka och riskbedöma våldsutsatthet i en hederskontext kan med fördel utgöra en utgångspunkt i arbetet (Socialstyrelsen 2021).

Tydliggör och synliggör handlingsplaner och likabehandlingsarbete

- Grundskolornas och gymnasieskolornas handlingsplan är bra men behöver göras känd. Förskolorna har ingen handlingsplan på samma sätt mot hedersrelaterat våld och förtryck som skolorna. Eftersom arbetet utgår från likabehandlingsplanerna i förskolorna så rekommenderas att tydliga arbetssätt gällande heder implementeras i dessa planer. En viktig betoning kring denna rekommendation är att eftersträva en jämnare kompetens och ett stöd för personal för att kunna uppmärksamma hedersrelaterat våld och förtryck likvärdigt för alla barn i hela kommunen.
- I intervjuerna framkommer vikten av att komma in med insatser tidigare och förskolorna nämns som en viktig arena för detta. Malmö har kommit långt i sitt utvecklingsarbete just kring detta område och Umeå kommun bör titta närmre på vad vi kan lära av deras arbete (Malmö 2021).

Samverkan med externa aktörer bör stärkas

- Det är viktigt med samverkan över organisationsgränserna gällande hedersrelaterat våld och förtryck. Det finns en bred samverkansstruktur mellan verksamheter som möter barn och ungdomar i Umeå kommun, i form av lokala förebyggande råd, HLT, SSPF, för att nämna några exempel. Ett utvecklingsområde gäller samverkan med verksamheter som inte har Umeå kommun som huvudman men som är verksamma i Umeå kommun, exempelvis skolor, förskolor och andra privata och statliga utförare.

8. Källförteckning

Ali, E. 2021. *Vem har sagt något om kärlek?* Rabén & Sjögren.

Baianstovu, R., Strid, S., Cinthio, H., Särnstedt Gramnaes, E. och Enelo, J.-M. 2019. *Heder och samhälle: det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhället utmaningar*. Working Papers and Reports Social Work, n. 17, Örebro Universitet.

Ghadimi, M. och Gunnarson, S. 2019. *UNG018: en kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck bland unga i Uppsala*. TRIS, Uppsala.

Malmö Stad. 2021. *Hedersrelaterad problematik i Malmö stads förskolor – erfarenheter och behov av stöd*.

Regeringskansliet. 2007. *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, samt våld i samkönade relationer*. SKR 2007/08:39.

Regeringskansliet. 2021a. *Ett särskilt brott för hedersförtryck*. Lagrådsremiss.

Regeringskansliet. 2021b. *Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2021-2023*.

Socialstyrelsen. 2019. *Ett liv utan våld och förtryck: slutredovisning av uppdraget att genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck*.

Socialstyrelsen. 2021. *Bedömning av hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relationer: stöd till socialtjänst och hälsa- och sjukvård*.

Strindberg, A. 2021. *Våldsbejakande islamistisk extremism och hedersrelaterat våld och förtryck: en förstudie om samband och synergier*. FOI-R-5143-SE.

Umeå kommun. 2019. *Umeå kommuns handlingsplan mot våld*.

Umeå kommun. 2022. *Handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck*.

Om rapporten

Att få leva ett liv fritt från våld är en grundläggande mänsklig rättighet och en av samhällets viktigaste uppgifter att säkra. Den här rapporten ger en aktuell lägesbild och beskrivning av arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck i Umeå kommun. Ett underlag för det fortsatta arbetet mot ett Umeå fritt från våld.